

СИНЕРГІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ТА МІЖНАРОДНОГО РІВНЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУПРОВОДЖЕННЯ ПОДАТКОВИХ ПРОЦЕСІВ

В Україні інструменти міжнародного співробітництва, що діяли до імплементації Мінімального стандарту Плану дій BEPS та Конвенції MLI, вичерпали свої можливості щодо оперативного контролю доходів резидентів за кордоном на постійній основі, та не дозволяли належним чином реагувати на глобальні виклики в сфері оподаткування. У жовтні 2014 року Україна і ОЕСР підписали Меморандум про взаєморозуміння, який передбачає сприяння ОЕСР реформуванню податкової системи України, а також обмін податковою інформацією з іншими країнами. У зв'язку з цим ухвалено Закон [1], що зобов'язує вносити в Єдиний державний реєстр юридичних осіб інформацію про кінцевих бенефіціарів компаній, що є дуже важливим для здійснення податкового контролю. В основі кожної юридичної особи завжди знаходяться фізичні особи – вигодонабувачі, що є важливим для відслідковування схем з розмивання податкової бази та ухилення від оподаткування. Також, згідно із рекомендаціями ОЕСР країни будуть вносити зміни в угоди про уникнення подвійного оподаткування, і ці зміни рано чи пізно вплинуть і на угоди, укладені з Україною.

Відповідно до указу Президента від 28.04.2016 р. № 180/2016, Україна має невідкладно долучитися до міжнародних ініціатив Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) щодо автоматичного обміну податковою інформацією. Сьогодні, Україна має двосторонні договори про уникнення подвійного оподаткування із 71 країною і не має жодної угоди про автоматичний обмін податковою інформацією. На підставі договору про уникнення подвійного оподаткування, інформацію сьогодні можливо отримати тільки за запитом податкових органів, в якому буде описана конкретна ситуація, стосовно якої необхідна запитувана податкова інформація. Як правило відповіді на такі запити можливо отримати лише в рамках кримінальних справ та при наявності достеменних доказів, що була заподіяна шкода державі. У той же час, в 2017 р. Україна взяла на себе зобов'язання реалізувати Мінімальний стандарт Плану дій BEPS (Implementation of the BEPS Action Plan in Ukraine) [2], який передбачає до обов'язкового впровадження 4 кроки з 15.

Так, Мінімальний стандарт Плану дій BEPS включає наступні кроки [2]: «Підвищення ефективності протидії шкідливим податковим практикам з урахуванням принципу прозорості та економічного змісту»; «Запобігання зловживанню положеннями міжнародних податкових договорів»; «Документація з трансфертного ціноутворення та звітність в розрізі країн»; «Підвищення ефективності механізмів урегулювання спорів».

Економічні агенти тіншового сектору, як і ті, що ухиляються від сплати податків, не зацікавлені в прозорості даних, в тому числі, що стосуються контролю трансфертного ціноутворення, а також у налагодженні обміну фінансовою, банківською інформацією з іншими країнами для податкових цілей. У той же час, прозорі компанії, що реалізують інвестиційні проекти по всьому світу, зацікавлені у формуванні прозорих умов ведення бізнесу і оподаткування, адже це забезпечує рівні конкурентні умови.

Одним з важливих елементів протидії розмиванню бази оподаткування та виведенню прибутку з-під оподаткування в рамках Плану дій BEPS є підписання нашою країною в 2019 р. Конвенції MLI (Multiretateral Convention to Implement Tax treaty Related Measures to Prevent BEPS) [3], що є 15-м кроком Плану дій BEPS і формує умови для виконання країною кроку 6 та кроку 14. Конвенція спрямована на уніфікацію регулювання відносин між державами, узгодження положень чинних двосторонніх угод, а саме - для швидкого та ефективного внесення змін до вже наявних між країнами угод.

Станом листопад 2019 р., Україна не приєдналася до Конвенції МСАА та Стандарту АЕОІ, хоча і висловила політичну готовність імплемувати механізми автоматичного обміну інформацією за стандартом CRS. Це означає, що найближчим часом фіскальні органи України не зможуть отримувати інформацію в автоматичному режимі про закордонні рахунки та прибутки своїх податкових резидентів. Винятком є лише США, з якими відбулося підписання Міжурядової угоди (Україна - США) для покращення виконання податкових правил і застосування положень закону США «Про податкові вимоги до іноземних рахунків» (FATCA - Foreign Account Tax Compliance Act), що матиме вплив на удосконалення податкового контролю у відповідності до глобальних умов податкової конкуренції для резидентів Сполучених Штатів Америки.

Для підготовки приєднання до автоматичної системи обміну податковою інформацією доцільним є врахування висновків першого етапу огляду законодавства України щодо готовності до автоматичного обміну податковою інформацією. Так, готовність українського законодавства до обміну інформацією в податкових цілях, зокрема відповідності CRS, визначається за трьома категоріями інформації [4]: наявність інформації (основними позиціями є можливість її ідентифікації щодо власності; бухгалтерські записи; банківська інформація); доступ до інформації (насамперед характеризується здатністю компетентного органу отримувати і надавати інформацію; наявністю процедур і порядку обміну; визначенням прав компетентного органу на отримання інформації, а також наявністю заходів безпеки передачі та використання інформації); обмін інформацією (передбачає механізми обміну інформацією зі всіма наявними партнерами; конфіденційність; правила та заходи безпеки платників та третіх сторін від неправомірного втручання).

За результатами аналізу, що був реалізований в рамках дослідження OECD «Global Forum on Transparency and Exchange of Information for Tax Purposes Peer Reviews: Ukraine 2016» [5], можна зробити такі основні висновки у відношенні України:

- необхідно вжити заходи для гарантування можливості ідентифікації інформації від відповідних

структур та її доступність для компетентних органів, незалежно від права власності на такі інформаційні бази. Для України є актуальним питання відсутності доступу відповідного компетентного органу (фіскальне відомство/Міністерство фінансів) до інформації розрізаних відомчих баз даних (бази МВС, митниці, банківських і фінансових установ тощо), що не мають єдиного стандарту збирання та агрегації інформації;

- необхідно забезпечити умови для надійного достовірного оформлення та зберігання бухгалтерських записів, щодо всіх пов'язаних структур. Так, є певна невідповідність щодо строків зберігання інформації. Українське законодавство не гарантує зберігання окремих документів, після закінчення трирічного терміну зберігання бухгалтерської документації, а також нормативно не конкретизовано, як довго бухгалтерські записи мають зберігатися після ліквідації установи чи закриття угоди.

- банківська інформація має бути доступна щодо всіх власників рахунків, що частково забезпечено в українському законодавстві. Проте, компетентні органи повинні мати право отримувати і надавати інформацію в рамках угоди про обмін інформацією від будь-якої організації, в межах їх територіальної юрисдикції. Сьогодні, з метою отримання банківської інформації, фіскальні органи повинні звертатися до суду. В Україні необхідно уточнити норми законодавства для більш чіткого забезпечення доступу до банківської інформації у відповідності зі стандартом CRS, а права і гарантії, які застосовуються до осіб, в юрисдикції запиту, мають бути сумісні з ефективним обміном інформацією.

- механізм обміну інформацією повинен бути ефективним і потребує уточнення норм законодавства щодо обсягу надаваної банківської інформації у відповідності до вимог стандарту CRS, а також удосконалення процесу обміну інформацією з усіма доступними партнерами та запровадження відповідних технічних протоколів, створення належних умов для забезпечення конфіденційності отриманої інформації і дотримання прав і гарантії платників податків і третіх осіб.

Як видно з наведених даних, для організації належного обміну інформацією на міжнародному рівні, необхідно забезпечити доступ до інформації, ідентифікацію, надійність, збереження інформації, рух інформаційних потоків з різних джерел за єдиними вимогами. Очевидно, що інституційна складова має враховувати і методологічні особливості, а вирішення зазначених проблем формування потоків інформації, причому на основі певних стандартів, потребує і врегулювання формування та обміну інформацією на національному рівні. Причому, особливий виклик буде мати питання збереження і захист інформації, її конфіденційності.

Синергія національного та міжнародного рівня інформаційного супроводження податкових процесів дозволять не лише сформувати якісний обмін податковою інформацією в країні, але і суттєво підвищити ефективність боротьби з міжнародними схемами ухилення від оподаткування, дозволить реалізувати всі можливості та інструменти для посилення ефективності податкового контролю за доходами резидентів як в країні так і за її межами. При цьому, основним завданням, на фоні формування національного інформаційного простору з податкових питань, буде формування умов для забезпечення можливості впровадження стандарту автоматичного обміну інформацією CRS.

Значна увага фіскальних органів приділяє увагу, переважно, обмеженню втрати податкових доходів в результаті подання недостовірної звітності саме від підприємств та підприємців. Зусилля щодо обміну інформацією у податкових цілях зосереджені на діяльності мультинаціональних компаній, компаній, що співпрацюють із контрагентами з офшорних юрисдикцій, банківських операціях та доходах від них. Для України, що знаходиться в стадії активних реформ податкової сфери, актуальним є формування комплексу оперативної інформації, що буде дозволяти забезпечити якість податкового контролю та невідворотність покарання резидентів за податкові правопорушення, як в межах країни, так і поза ними.

Як ми вже зазначали, інструменти для покращення дотримання вимог податкового законодавства, можна умовно розділити на три категорії: перевірочні заходи податкового; запобіжні заходи податкового контролю; заходи сприяння добровільній сплаті податків та розкриття податкової інформації.

Ефективність заходів, що віднесені нами до першої та другої категорії, тобто перевірочні та запобіжні, значним чином залежить від якості і повноти інформації в податкових цілях. Подолання асиметрії інформації задля цілей контролю та запобігання ухилення від оподаткування і розмивання податкової бази є надалі актуальним викликом сьогодення для будь-якої податкової служби.

Список використаних джерел.

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо відомостей про кінцевого бенефіціарного власника (контролера) юридичної особи» від 21.05.2015 р. №475-VIII.
2. Рекомендації з реалізації Плану дій з BEPS (мінімальні стандарти) URL : <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/249982923>
3. Multilateral convention to implement tax treaty related measures to prevent base erosion and profit shifting / OECD. 2016.
4. Peer Review Report, Phase 1. Legal and Regulatory Framework. Ukraine. URL : <http://www.oecd-ilibrary.org/taxation/global-forum-on-transparency-and-exchange-of-information-for-tax-purposes-peer-reviews>
5. Global Forum on Transparency and Exchange of Information for Tax Purposes Peer Reviews: Ukraine 2016. Phase 1: Legal and Regulatory Framework DOI: <https://dx.doi.org/10.1787/9789264258716-en>.